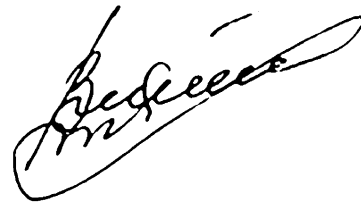

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ СУМСЬКИЙ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СЕЛЮКОВ ВАДИМ СЕРГІЙОВИЧ**

УДК 342.95:[351.74:636.7.043](477)(043.3)

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ КІНОЛОГІЧНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ**

12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове
право; інформаційне право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня доктора
юридичних наук

СУМИ – 2020

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Харківському національному університеті внутрішніх справ, Міністерство внутрішніх справ України.

Науковий консультант:

доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України
БЕЗПАЛОВА Ольга Ігорівна,
Харківський національний університет
внутрішніх справ, завідувач кафедри
поліцейської діяльності та публічного
адміністрування факультету № 3.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
ЮНІН Олександр Сергійович,
директор навчально-наукового інституту заочного навчання
та підвищення кваліфікації
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ;

доктор юридичних наук, професор
СОБОЛЬ Євген Юрійович, Центральноукраїнський
державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка,
завідувач кафедри державно-правових дисциплін та
адміністративного права;

доктор юридичних наук, доцент
КОБЗЄВА Тетяна Анатоліївна, Сумський
державний університет, доцент кафедри
адміністративного, господарського права та
фінансово-економічної безпеки.

Захист відбудеться 19 грудня 2020 року о 9.00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.051.07 у Сумському державному університеті за адресою: 40007, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57.

З дисертацією можна ознайомитись в бібліотеці Сумського державного університету за адресою: 40007, м. Суми, вул. Римського-Корсакова, 2.

Автореферат розіслано 18 листопада 2020 року.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

О. М. Рєзнік

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. У зв'язку з євроінтеграційними процесами, що відбуваються в Україні, виникає нагальна потреба в оновленні існуючих механізмів функціонування усіх органів державної влади. Особлива увага у даному випадку має приділятися оновленню існуючих підходів до організації діяльності суб'єктів, діяльність яких безпосередньо пов'язана із протидією злочинності, забезпеченням публічного порядку та публічної безпеки, захистом прав і свобод громадян. Потреба в цьому зумовлена політичними та економічними реформами, військовими діями на сході нашої держави, збільшенням рівня злочинності, пов'язаною із незаконним обігом наркотичних засобів, зброї, боєприпасів, вибухових матеріалів, грошових знаків у вигляді банкнот, тютюнових виробів та їх переміщенням через державний кордон. Таким чином, сьогодні важливого значення набуває оптимізація діяльності усіх органів державної влади, що є безпосередніми суб'єктами правоохоронної діяльності, перегляд їх форм та методів роботи, вироблення системи заходів забезпечувального характеру, реалізація яких дозволить створити гідні умови для виконання працівниками правоохоронних органів покладені на них обов'язки.

Одним із інструментів здійснення правоохоронної діяльності уповноваженими на те суб'єктами є її кінологічне забезпечення. Відповідно до ст. 42 Закону України «Про Національну поліцію» службові собаки є одним із видів спеціальних засобів, яких можуть використовувати поліцейські для виконання своїх повноважень. Проте, варто зазначити, що службових собак в своїй діяльності використовують не лише поліцейські. Така практика є поширеною і для Збройних сил України, Національної гвардії України, Держаної служби України з надзвичайних ситуацій, Державної прикордонної служби України, Державної митної служби України, Державної кримінально-виконавчої служби України, Служби безпеки України. Для кожного із наведених суб'єктів притаманна своя специфіка використання службових собак та кінологічних команд для виконання різних оперативно-службових завдань (охорона людей і об'єктів, затримання правопорушників, рятування людей під завалами, патрулювання, використання собак як бойової одиниці, засобу зв'язку та як транспортного засобу), методів їх утримання та дресирування для реалізації розшукових, пошукових, конвойних та охоронних функцій. Але, нажаль, сьогодні на рівні держави недооцінена ефективність та раціональність використання службових собак для виконання функцій, покладених на суб'єктів правоохоронної діяльності.

Правовідносини у сфері кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності переважно мають організаційний, публічний характер, що робить їх об'єктом адміністративного права, а це свідчить

про те, що саме адміністративно-правове регулювання характерне для досліджуваної сфери. Питанням з'ясування сутності правоохоронної діяльності як комплексної наукової категорії та характеристики особливостей діяльності різних правоохоронних органів присвятили свою увагу такі вчені як В. Б. Авер'янов, С. М. Алфьоров, О. І. Безпалова, С. Вергун, О. В. Виноград, В. В. Волік, В. В. Галунько, Ю. В. Гаруст, І. А. Городецька, Б. В. Деревянко, О. І. Кисельова, Т. А. Кобзева, А. М. Колодій, М. В. Корнієнко, Т. М. Кравцова, А. М. Куліш, В. І. Курило, М. І. Логвиненко, С. М. Мордюшенко, О. М. Музичук, П. В. Онопенко, О. О. Панова, В. В. Паховом, С. В. Пеньков, О. М. Полковніченко, С. В. Серховець, Є. Ю. Соболю, М. В. Старинський, В. В. Сухонос, В. В. Сухонос, Ю. С. Юнін, С. С. Юрко та ін. Вказані науковці ґрунтовно дослідили проблемні питання, пов'язані із особливостями діяльності правоохоронних органів; частково приділено увагу характеристиці кінологічного забезпечення діяльності різних правоохоронних органів. Проте, що стосується з'ясування ролі та значення кінологічного забезпечення як ефективного інструменту здійснення правоохоронної діяльності в Україні, то вказане питання, на жаль, не набуло свого належного наукового опрацювання.

Таким чином, недостатність наукового опрацювання проблем використання в діяльності правоохоронних органів службових собак та кінологічних команд для виконання різних оперативно-службових завдань, наявність законодавчих та організаційних проблем у забезпеченні ефективності діяльності кінологічних підрозділів обумовлюють актуальність комплексного дослідження сутності та особливостей адміністративно-правових засад кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності в Україні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Обрана тема дисертаційного дослідження спрямована на виконання основних положень Плану заходів з виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку «Україна — 2020», затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 04.03.2015 р. № 213-р., Концепції розвитку кінологічних служб центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ, та Національної гвардії України до 2020 року, затвердженої наказом МВС України від 24.05.2017 р. № 442, пунктів 2, 10, 17 Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020-2024 роки, затверджених наказом МВС України від 11 червня 2020 р. № 454, пунктів 1.5, 1.14, 3.1, 3.3, 4.1, 4.2, 8.7, 8.14 Пріоритетних напрямів наукових досліджень Харківського національного університету внутрішніх справ на період 2016–2019 років,

схвалених Вченою радою Харківського національного університету внутрішніх справ 23 лютого 2016 р. (протокол № 2), а також комплексних науково-дослідних тем Харківського національного університету внутрішніх справ: «Законотворча та законодавча діяльність в Україні» (державний реєстраційний номер 0113U008189), «Реалізація та удосконалення адміністративного законодавства України» (державний реєстраційний номер 0113U008197).

Мета і задачі дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб на основі аналізу існуючих наукових підходів, чинного законодавства України визначити сутність та особливості адміністративно-правових засад кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності, а також шляхи їх удосконалення.

Для досягнення зазначеної мети в дисертації необхідно вирішити такі основні *задачі*:

- здійснити історико-правовий огляд і встановити закономірності становлення та розвитку службової кінології;
- охарактеризувати кінологічне забезпечення правоохоронної діяльності як об'єкт адміністративно-правового регулювання;
- з'ясувати мету та завдання кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності;
- узагальнити принципи кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності;
- охарактеризувати правові засади кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності в Україні та з'ясувати місце в них адміністративного законодавства;
- окреслити коло суб'єктів кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності в Україні, уточнити коло їх завдань та функцій;
- з'ясувати особливості діяльності Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України та Президента України як суб'єктів управління у сфері кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності;
- охарактеризувати правоохоронні органи як основних суб'єктів кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності;
- проаналізувати роль та місце інституцій громадянського суспільства у сфері кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності;
- визначити форми та методи організації роботи та підготовки спеціальних службових собак;
- охарактеризувати форми та методи використання розшукових службових собак та організація роботи на місці події, а також особливості їх дресирування;

- розкрити форми та методи патрулювання зі службовим собакою, організації сторожової роботи;
- окреслити форми та методи організації роботи собаки-рятувальника;
- з'ясувати організаційно-правові засади проведення змагань з кінологічного багатоборства;
- охарактеризувати стан кадрового забезпечення діяльності кінологічних підрозділів правоохоронних органів в Україні;
- розкрити зміст матеріально-технічного забезпечення діяльності кінологічних підрозділів правоохоронних органів в Україні;
- узагальнити зарубіжний досвід діяльності суб'єктів кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності та визначити можливості його використання в Україні;
- окреслити перспективні напрями удосконалення адміністративного законодавства, яке регламентує кінологічне забезпечення правоохоронної діяльності в Україні;
- сформулювати пропозиції щодо розвитку форм та методів кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності в Україні.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають під час організації та здійснення кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності в Україні.

Предметом дослідження є адміністративно-правові засади кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності в Україні.

Методи дослідження. Відповідно до мети і завдань дослідження в роботі використано сукупність методів та прийомів наукового пізнання – як загальнотеоретичних, так і спеціально-наукових. За допомогою гносеологічного методу було охарактеризовано кінологічне забезпечення правоохоронної діяльності як об'єкт адміністративно-правового регулювання (підрозділ 1.2). З використанням логіко-семантичного методу сформульовано низку понять, зокрема, таких як: «службова кінологія», «правоохоронна діяльність», «кінологічне забезпечення правоохоронної діяльності», «суб'єкти кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності», «спеціальні службові собаки», «розшуковий собака», «форми підготовки службових собак», «методи підготовки службових собак», «кадрове забезпечення діяльності кінологічних підрозділів правоохоронних органів» (підрозділи 1.1, 1.2, 2.1, 3.1-3.3, 4.1). Використання методу системного аналізу дозволило охарактеризувати правові засади кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності в Україні та з'ясувати роль адміністративного законодавства, дослідити систему суб'єктів кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності, опрацювати форми та методи використання службових собак з метою вирішення різних оперативно-службових завдань та запропонувати шляхи

їх розвитку (підрозділи 1.4, підрозділи 2.1-2.6, 3.1-3.5, 5.3). Порівняльно-правовий метод використано з метою узагальнення зарубіжного досвіду діяльності суб'єктів кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності та опрацювання можливостей його використання в Україні, вироблення рекомендацій щодо удосконалення адміністративного законодавства, яке регламентує кінологічне забезпечення правоохоронної діяльності в Україні (підрозділи 5.1, 5.2).

Науково-теоретичне підґрунтя для виконання дисертації становлять наукові праці фахівців у галузі філософії, теорії управління, загальної теорії держави і права, адміністративного права, публічного управління та адміністрування, інших правових наук, службової кінології, у тому числі зарубіжних дослідників. Нормативною основою роботи є Конституція України, законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти, що визначають правові засади кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності. У ході дисертаційного дослідження було також використано стандарти і рекомендовану практику діяльності спеціальних підрозділів К-9 правоохоронних органів Сполучених Штатах Америки, країн Європейського Союзу, національних центрів підготовки миротворців, досвід яких щодо організації належного кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності може бути використаний в Україні. Інформаційну та емпіричну основу дослідження становлять узагальнення практики діяльності Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства оборони України та Служби безпеки України, довідкові видання, соціологічні матеріали.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що робота є першою спробою комплексно, з використанням сучасних методів пізнання, урахуванням новітніх досягнень науки адміністративного права визначити сутність та особливості адміністративно-правових засад кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності в Україні, що дозволило обґрунтувати низку нових концептуальних положень і висновків, надати практичні рекомендації з досліджуваних питань. До найбільш значущих належать наступні:

вперше:

– виокремлено ознаки кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності: 1) головною складовою є діяльність щодо використання собак для задоволення потреб суспільства та держави; 2) подвійна спрямованість кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності (зовнішній та внутрішній аспекти); 3) як правило закріплюється у підзаконних нормативних документах, що визначає досить специфічний характер правовідносин; 4) переважно регулюється нормами адміністративного права з одночасним використанням досягнень науки кінології; 5) має чітко

визначений правовий інструментарій для забезпечення здійснення такої діяльності; 6) має широке коло суб'єктів кінологічного забезпечення;

– зважаючи на наявність неузгодженості положень ст. 3 та п. 2 ч. 1 ст. 27 Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження» в частині поширення дій вказаного закону на установи Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції, Служби безпеки України, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері захисту державного кордону, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, запропоновано внести зміни до ст. 3, якими видалити ч. 2, а сам закон доповнити розділом «Особливості правил утримання, використання та поводження з тваринами у силових структурах»;

– аргументовано необхідність систематизації нормативно-правових актів (значна кількість яких станом на сьогодні є застарілою та неефективною), що регулюють особливості кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності;

– з'ясовано ознаки, притаманні суб'єктам кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності: 1) спільність мети та цілей діяльності, які відображають єдність її елементів і характерні для усіх суб'єктів; 2) використання особливого механізму досягнення поставленої мети – використання здібностей службових собак у різноманітних формах; 3) наявність взаємозв'язків між елементами системи суб'єктів кінологічного забезпечення, що проявляється у міжвідомчій взаємодії та допомозі; 4) наявність чітко визначеної компетенції у сфері кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності; 5) наявність повноважень щодо прийняття управлінських рішень у сфері правоохоронної діяльності, а також безпосередньо можливість управлінського впливу на відносини щодо кінологічного забезпечення правоохоронної функції держави; 6) зацікавленість у розвитку кінологічного забезпечення з метою більш ефективної діяльності; 7) наявність спеціальної підготовки (для суб'єктів, які безпосередньо займаються кінологічною діяльністю);

– сформульовано авторську позицію щодо переліку ознак застосування розшукового собаки в діяльності кінологічних підрозділів правоохоронних органів: застосування собаки з урахуванням його вмінь та навичок; ефективність розшукової роботи собаки прямо пропорційна оперативності прибуття на місце події; обов'язкове вміння собаки вести переслідування максимально довгий проміжок часу; систематичне відпрацювання навичок в різних умовах в залежності від місця, часу, оточення та інших обставин; доцільність застосування собаки має визначатися саме кінологом або його

керівником; законність застосування собаки як запорука результативності в правоохоронній діяльності; зменшення упередженого ставлення кінолога до негативного результату діяльності собаки, що перешкоджає його застосуванню;

– обґрунтовано необхідність розробки та прийняття Закону України «Про кінологічне забезпечення діяльності правоохоронних органів», положення якого мають визначати: а) коло суб'єктів кінологічної діяльності у сфері забезпечення функціонування сектору безпеки і оборони, принципи їх діяльності; б) вимоги до кінологів, які здійснюють службову діяльність у сфері підготовки, тренування, застосування та використання службових собак; в) загальні умови утримання службових собак, вимоги щодо ветеринарного забезпечення, годування, чищення, купання, перевезення, а також загальні засади розведення та вирощування собак; г) засади визначення підстав та меж застосування службових собак; д) застереження, заборони та заходи безпеки при поводженні з тваринами; е) дії, які категорично забороняється вчиняти при поводженні з собаками; є) особливості притягнення до адміністративної відповідальності за порушення цих правил або вимог чинного законодавства у сфері захисту тварин від жорстокого поводження;

удосконалено:

– підхід щодо визначення моменту виникнення кінології як процесу зародження основних знань про поводження та догляд за собаками, процесу впливу на них з метою отримання максимально ефективної користі від їх існування у суспільстві (охорона людей і об'єктів, затримання правопорушників, рятування людей під завалами, використання собак на службі в поліції, патрулювання, полювання, використання собак як бойової одиниці, засобу зв'язку та як транспортного засобу);

– розуміння мети кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності, під якою слід розуміти забезпечення належного стану упорядкованості суспільних відносин у сфері використання уповноваженими на те суб'єктами собак як у службовій, так і у повсякденній діяльності, свідченням ефективності якого є підтримання належних умов існування собаки та ефективне використання усіх його здібностей на користь суспільства та держави;

– характеристику системи суб'єктів кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності, що складається із будь-яких інституційних утворень як в системі органів державної влади, так і інституцій громадянського суспільства, які в межах власних чітко регламентованих на законодавчому рівні повноважень здійснюють організаційно-управлінський вплив на процедурні питання, пов'язані з використанням

собак в діяльності правоохоронних органів під час підготовки, тренування, утримання та застосування службових собак;

– уявлення про особливості діяльності Президента України, Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України, що належать до числа загальних суб'єктів кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності, що підтверджується наявністю в них низки управлінських повноважень під час формування, реалізації та контролю за реалізацією відповідної державної політики, а також наявністю в них спільних функцій: нормотворча, стратегічного планування, фінансова, кадрового забезпечення, контрольна;

– класифікацію цілей застосування службового собаки під час патрулювання за такими критеріями: а) в залежності від цільового призначення можна говорити про використання службових собак під час патрулювання з превентивною, охоронною або оборонною метою, в пошукових цілях; б) в залежності від стадії вчинення протиправного діяння – превентивне (попереджувальне), послідує патрулювання; в) в залежності від контактів з населенням – контактуюче та відсторонене патрулювання;

– перелік вимог, що висуваються до проведення змагань з кінологічного багатоборства: 1) правове закріплення ключових аспектів організації та проведення змагань; 2) однозначність критеріїв оцінювання виступів учасників змагань; 3) обов'язковість створення належних організаційних умов для реалізації заходів безпеки при проведенні змагань; 4) створення умов для належного матеріально-технічного забезпечення змагань (повнота, доступність та якість забезпечення приладдям); 5) створення умов для належного ветеринарного забезпечення змагань;

– розуміння спеціальної підготовки кінологів як процесу оволодіння кінологом разом із собакою специфічними знаннями для виконання покладених на кінолога обов'язків, удосконалення та розвитку наявних вмінь з метою підвищення ефективності оперативно-службової діяльності, а також конкретизації навичок та вмінь щодо виконання вузьконаправлених завдань;

– уявлення про принципи утримання та догляду за службовими собаками: нормативна визначеність; ветеринарне супроводження; першочерговою метою є здоров'я та високий рівень працездатності тварини; обов'язковість періодичного контролю стану здоров'я собак; особиста відповідальність; використання якісної продукції та інвентарю для утримання та догляду за собаками; підтримки та допомоги;

– характеристику підготовки працівників кінологічних підрозділів та службових собак відповідно, а також роботи в якості кінологічної команди (на прикладі діяльності спеціальних підрозділів К-9 у

Сполучених Штатах Америки, кінологічних підрозділів правоохоронних органів країн Європейського Союзу, національних центрів підготовки миротворців), що дозволило сформулювати пропозиції щодо вдосконалення національного законодавства в частині проходження сертифікації кінологічних команд, навчання поведінці службового собаки при стрільбі, удосконалення процедур пошуку вибухових речовин, закріплення стандартів роботи собаки вдень та вночі, відправлення службового собаки «у відставку»;

дістали подальший розвиток:

– пропозиції щодо приведення національного законодавства у відповідність до вимог міжнародних стандартів у сфері використання мінно-розшукових собак, виявлення мін собаками, перевірки мінно-розшукових собак і кінологів; використання розшукових собак у прикордонних нарядах; припинення злочинів, пошуку та затримання злочинців, виявлення вибухових речовин, зброї, наркотичних засобів пошуку постраждалих осіб у разі вчинення терористичного акту із застосуванням вибухових речовин; виявлення контрабанди під час митного контролю; пошуку і виявленні в установах виконання покарань заборонених предметів і наркотичних речовин;

– характеристика взаємодії державних суб'єктів кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності в Україні з Міжнародною кінологічною асоціацією, Всеукраїнською громадською організацією «Кінологічна спілка України», Всеукраїнським громадським об'єднанням «Кінологічний клуб України», приватними ветеринарними закладами;

– рекомендації щодо підвищення ефективності таких форм застосування спеціальних службових собак як «вільний пошук», «контрольований пошук» та «комбінований», форм використання собак-детекторів (під час пошуку людей під час надзвичайних подій, використання здібностей собак в межах ольфакторного методу судово-медичної експертизи);

– пропозиції щодо внесення доповнень до Методичних рекомендацій щодо застосування кінологічних підрозділів Державної служби України з надзвичайних ситуацій під час проведення пошуково-рятувальних робіт, якими слід розширити коло повноважень кінолога щодо роботи в парі із собакою-рятівником;

– пропозиції щодо створення у територіальних підрозділах кінологічних підрозділів окремих приміщень для зберігання зразків запахів, що використовуються для тренування службових собак, визначення методичних засад використання таких зразків, осіб, відповідальних за організацію дотримання правил безпеки та законності

використання зразків.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що в подальшому вони можуть бути використані у:

– науково-дослідній сфері — в ході розроблення та удосконалення теоретико-правових питань кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності (*акти впровадження Науково-дослідного інституту публічної політики і соціальних наук від 02.09.2020 р., Науково-дослідного інституту публічного права від 07.09.2020 р.*);

– правотворчості — в процесі наукової та правової експертизи проєктів законів та інших нормативно-правових актів з питань кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності;

– правозастосовчій сфері — з метою покращення діяльності кінологічних підрозділів правоохоронних органів (*акт впровадження Відділу організації кінологічної діяльності Національної поліції України від 28.08.2020*);

– навчальному процесі — під час викладання дисциплін «Адміністративна діяльність поліції», «Актуальні проблеми адміністративної діяльності поліції», «Кінологічне забезпечення діяльності підрозділів поліції щодо забезпечення публічної безпеки та порядку», «Кінологія», «Поліцейська діяльність», «Превентивна (профілактична) поліцейська діяльність», а також у ході підготовки лекцій і навчальних посібників з даної тематики (*акт впровадження в навчальний процес Харківського національного університету внутрішніх справ від 08.09.2020 р.*).

Апробація результатів дисертації. Підсумки розроблення проблеми в цілому, окремих її аспектів, одержані узагальнення та висновки було оприлюднено на науково-практичних конференціях, зокрема: «Сучасна європейська поліцейстика та можливості її використання в діяльності Національної поліції України» (Харків, 2019), «Правова наука і державотворення в Україні в контексті правової інтеграції» (Суми, 2019), «Особливості та правові підстави застосування службових собак в оперативно-службовій діяльності правоохоронних органів» (Харків, 2019), «Харківський національний університету внутрішніх справ: 25 років досвіду та погляд у майбутнє (1994-2019 рр.)» (Харків, 2019), «Підготовка поліцейських в умовах реформування МВС України» (Харків, 2020), «Проблеми формування громадянського суспільства в Україні: виклики та колізії» (Дніпро, 2020), «Особливості організації кінологічної діяльності правоохоронних органів в Україні» (Харків, 2020), «Шлях успіху і перспективи розвитку Шлях успіху і перспективи розвитку» (Харків, 2020).

Публікації. Основні результати дослідження викладено в одноосібній монографії, 25 статтях, опублікованих у наукових фахових

виданнях України та наукових періодичних виданнях інших держав, у тому числі таких, що індексуються у науково-метричній базі Web of science та Scopus, тезах наукових повідомлень на 8 науково-практичних конференціях.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, 5 розділів, які містять 18 підрозділів та 9 пунктів підрозділів, висновків до кожного розділу та загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг дисертації – 450 сторінки. Список використаних джерел містить 476 найменувань і займає 50 сторінок. Додатки займають 9 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовується актуальність теми дисертації, визначається її зв'язок із науковими програмами, планами та темами, окреслюються мета і задачі, об'єкт і предмет, вказується на методи дослідження, наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, особистий внесок здобувача в їх одержання, наводяться дані, що свідчать про апробацію результатів дослідження та публікації.

Розділ 1 «Методологічні засади кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності в Україні» складається з п'яти підрозділів.

У *підрозділі 1.1 «Історія виникнення та становлення службової кінології»* окреслено історичні періоди виникнення службової кінології як науки (у різних її організаційних формах). Основним критерієм для періодизації визначено не лише часові етапи розвитку людства та існування собак поряд з людиною, а особливості використання собак, методів їх утримання та дресирування, напрямків застосування, визначні дати, які є значущими для розвитку сучасної кінології.

Виокремлено дев'ять взаємопов'язаних та взаємообумовлених етапів виникнення службової кінології як науки:

1) початковий доісторичний етап, який характеризується прирученням собаки та використання його природних здібностей без пристосування до людського існування (10 – 15 тис. років до н.е.);

2) етап, коли собак починають використовувати в якості помічника на полюванні та війні, в арміях з'являються кінологічні підрозділи, зароджується практика використання собак для відправки повідомлень (приблизно IV сторіччя до н.е.);

3) поява вогнепальної зброї призводить до того, що собаки відходять на другорядний план в якості «технічного» засобу; початок інтенсивного дресирування собак, поява собак-рятувальників, а також собак для пошуку та затримання людей (у рабовласницьких країнах) (період Середньовіччя);

4) етап значного збільшення кількості порід собак, що призводить до появи таких собак як собаки-компаньйони, що призводить до початку

проведення змагань та виставок, появи перших в світі кінологічних клубів (початок – середина XIX століття);

5) поява перших розшукових собак у поліції (кінець XIX століття);

6) етап нових підходів до дресирування на підставі висновків І. П. Павлова (початок XIX століття);

7) регресивний етап в історії розвитку кінології, який пов'язаний з післявоєнним часом (1945-1965 роки);

8) етап зародження нового напрямку використання службових собак-детекторів – в якості інструмента для проведення одорологічної експертизи (1960 — 1980-ті роки);

9) новітній етап, настання якого зумовлено стрімкими темпами технічного прогресу та застосуванням службових собак у різних сферах суспільного життя (кінець XX століття — початок XXI століття).

Охарактеризовано кожен із наведених етапів, що дозволило з'ясувати особливості набуття та розповсюдження знань про можливості собаки у військовій справі та у полюванні, використання собак на службі в поліції а також про форми та методи дресирування для такої діяльності.

У підрозділі 1.2 *«Кінологічне забезпечення правоохоронної діяльності як об'єкт адміністративно-правового регулювання»* проаналізовано наукові підходи до розуміння категорій «правоохоронна функція держави», «правоохоронна діяльність», «забезпечення», на підставі чого зроблено висновок про доцільність трактування правоохоронної діяльності виключно у широкому сенсі (з метою якнайбільшого розкриття усіх аспектів її кінологічного забезпечення) як діяльності уповноважених органів, підрозділів або служб держави, а також недержавних організацій, спрямованої на забезпечення належного стану реалізації населенням своїх прав та свобод, охорону суспільства і держави від протиправних посягань, підтримання режиму законності та правопорядку, підтримання взаємовідносин у безпечному та упорядкованому стані шляхом забезпечення публічної безпеки та порядку, а також будь-яку іншу сервісну діяльність, спрямовану на охорону та забезпечення прав і свобод людини.

Зроблено висновок, що основними формами використання собак на користь суспільства, а відтак і у сфері правоохоронної діяльності є: розшук особи злочинця за запаховим слідом; виявлення незаконних речовин; розшук загубленої дитини; врятування людей під завалами або снігом; затримання злочинця або захист поліцейського від нападу; робота з хворими дітьми у якості лікарського інструмента; бути компаньйоном для осіб з вадами зору (собаки-поводирі); попереджати про небезпеку будь вона зовнішньою (охорона будівель та об'єктів) чи внутрішньою (підвищення рівня цукру в крові при цукровому діабеті) тощо.

Наголошено, що кінологічне забезпечення правоохоронної діяльності слід розглядати як комплексну категорію, що спрямована на:

а) безпосередню організацію кінологічного забезпечення, тобто створення належних умов для функціонування системи кінологічних підрозділів правоохоронних органів; б) здійснення з використанням кінологів та службових собак певних заходів, спрямованих на надання своєрідної допомоги іншим суб'єктам.

Виокремлено та охарактеризовано основні функції кінологічного забезпечення як об'єкта адміністративно-правового регулювання: а) правоохоронна, яка є ключовою, базовою, такою заради якої і функціонує уся система кінологічних органів та організацій; б) кінологічна, яка спрямована на підготовку, тренування, утримання та застосування собак під час професійної діяльності; в) організаційна, зміст якої полягає у тому, що така діяльність спрямована на створення належних умов функціонування самої системи кінологічних структур або інституцій, тобто внутрішньо спрямована діяльність, а також визначення організаційного порядку застосування собак для здійснення правоохоронної діяльності. Наголошено, що більшість цих функцій об'єднує те, що їх реалізація можлива за допомогою цілої низки адміністративно-правових засобів, які визначені нормами адміністративного права.

У підрозділі 1.3 «Мета та завдання кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності» запропоновано під стратегічною метою кінологічної діяльності розуміти забезпечення уповноваженими на те суб'єктами належного рівня правопорядку, підтримання законності та забезпечення існування реальних можливостей реалізації населенням їх суб'єктивних прав та інтересів (загальна мета).

Зважаючи на те, що в досягненні загальної мети кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності важливе значення відіграє суб'єктний склад, виокремлено та охарактеризовано цілі та завдання кінологічного забезпечення в залежності від суб'єктів безпосереднього його здійснення (підрозділів Національної поліції, Збройних сил, Зовнішньої розвідки, Національної гвардії, Державної служби з надзвичайних ситуацій, Державної прикордонної служби, Державної митної служби, Державної кримінально-виконавчої служби, Служби безпеки України, а також об'єднань громадян).

До числа загальних (універсальних) завдань кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності віднесено такі: 1) створення та підтримання у належному функціональному стані системи органів та механізмів, що забезпечуватимуть якісну підготовку та підвищення рівня майстерності кінологів, тобто кадрове забезпечення; 2) здійснення ветеринарного та санітарно-гігієнічного забезпечення діяльності органів, підрозділів та служб, діяльність яких безпосередньо пов'язана з використанням собак; 3) охорона прав і свобод людей, інтересів

суспільства та держави від протиправних посягань; 4) забезпечення публічної безпеки та порядку; 5) підтримання належного генофонду порід собак. Розкрито зміст кожної групи загальних завдань.

Виокремлено та охарактеризовано специфічні завдання кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності: 1) боротьба зі злочинністю; 2) підтримання правопорядку у місцях перетину державного кордону, протидія незаконному переміщенню через державний кордон наркотичних засобів, вибухових речовин та зброї, тютюнових виробів; 3) рятувальна діяльність, надання допомоги у випадках надзвичайних ситуацій; 4) забезпечення функціонування установ, порушення діяльності яких може призвести до дестабілізуючого або більш негативного впливу на суспільство; 5) забезпечення здійснення розвідувальної діяльності; 6) знищення або дестабілізація живої сили та техніки супротивника під час збройних конфліктів, у тому числі протимінна діяльність; 7) забезпечення захисту та надання силової підтримки працівникам правоохоронних органів; 8) розвиток спортивного собаківництва; 9) надання послуг людям з особливими потребами, тобто особам, яким собаки надають допомогу під час лікування або повсякденного життя (собаки-поводирі).

У підрозділі 1.4 *«Принципи кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності»* встановлено, що вони можуть бути визначені як упорядкована сукупність ключових вимог та стандартів, з дотриманням яких має здійснюватися використання собак в діяльності правоохоронних органів (підготовка, тренування, утримання та застосування собак).

Запропоновано класифікувати принципи кінологічного забезпечення на: 1) загальноправові (законності; відкритості або гласності; взаємодії; дотримання прав і свобод людини, або принцип гуманізму); 2) специфічні (партнерства між кінологом і собакою; тісної «сліпої довіри»; зацікавленості кінолога у своїй роботі або принцип вмотивованості; постійної готовності до виконання оперативно-службових завдань; оперативності; презумпції винуватості кінолога, а не собаки; поступовості; недопущення жорстокого поводження з тваринами; вузької профілізації собаки; професійності кінолога; систематичності; чіткого дотримання правил розведення або принцип породної чистоти; неухильного дотримання санітарно-гігієнічних та ветеринарних норм); 3) управлінські принципи (спрямованості усіх елементів системи управління на досягнення кінцевого результату; упорядкованості процесів управління; мінімізації витрат з одночасним дотримання вимог якості виконання покладених завдань; доцільності; відповідності управлінських рішень меті діяльності кінологічного підрозділу; поєднання науковості та практичної спрямованості;

особистої відповідальності за прийняті управлінські рішення). Розкрито значення та особливості дотримання виокремлених принципів.

У підрозділі 1.5 «Правові засади кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності в Україні та місце серед них адміністративно-правового регулювання» проаналізовано сукупність нормативно-правових актів, які складають основу правового забезпечення кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності за предметом правового регулювання, що дозволило поділити їх на: 1) загальні (визначають основні завдання та принципи діяльності суб'єктів правоохоронної діяльності, у тому числі кінологічних центрів, що входять до їх структури, порядок виконання покладених на них обов'язків) та 2) спеціальні (визначають особливості безпосереднього використання собак в діяльності правоохоронних органів під час підготовки, тренування, утримання та застосування собак, особливості взаємовідносин людини і собаки).

Розкрито значення норм адміністративного законодавства в системі правових засад кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності. Сформульовано пропозиції щодо оптимізації адміністративного законодавства, яке регулює кінологічне забезпечення правоохоронної діяльності, зокрема шляхом внесення змін і доповнень до наказів Міністерства фінансів України «Про затвердження Інструкції щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету та Інструкції щодо застосування класифікації кредитування бюджету» від 12.03.2012 № 333 та «Про затвердження національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі» від 12.10.2010 № 1202, якими слід упорядкувати процедурні питання, пов'язані зі списанням службових собак, які визначаються непридатними до подальшої служби.

Розділ 2 «Суб'єкти кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності в Україні» складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 «Види суб'єктів кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності в Україні: їх завдання та функції» у результаті уточнення правового змісту категорій «суб'єкт», «суб'єкт права», «суб'єкт правовідносин» «суб'єкт адміністративного права» та аналізу національного законодавства обґрунтовано, що усіх суб'єктів кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності можна класифікувати в залежності від спрямованості основного виду діяльності та сукупності повноважень на: а) основні (Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України); б) спеціальні (органи, підрозділи, установи, фізичні та юридичні особи, безпосередніми повноваженнями яких визначено здійснення функцій у сфері правоохоронної діяльності у широкому її розумінні з

використанням здібностей службового собаки, інституції громадянського суспільства, діяльність яких пов'язана з кінологією).

Окреслено коло завдань системи суб'єктів кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності: 1) участь у заходах, що спрямовані на протидію злочинності, виявлення правопорушень, знаходження та затримання порушників; 2) використання спеціально підготовлених собак для охорони державного кордону і прикордонного контролю; 3) пошук людей, які зникли безвісти, заблукали в умовах або великого міста, або в лісі, пошук людей або їх останків під час завалів або під снігом; 4) сторожова та охоронна діяльність, що спрямована на забезпечення дотримання режимних обмежень на певних об'єктах чи установах; 5) сприяння розвідувальній діяльності; 6) силова підтримка під час виконання оперативних-службових завдань різних підрозділів та служб; 7) розвиток спортивного собаківництва як одного з напрямів діяльності кожної кінологічної служби або підрозділу; 8) надання послуг у сфері охорони здоров'я; 9) формування державної політики у сфері кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності; 10) координація та організація діяльності підрозділів та служб, що займаються кінологічним забезпеченням, що полягає у реалізації управлінських повноважень; 11) ветеринарне та санітарно-гігієнічне забезпечення діяльності кінологічних підрозділів; 12) дресирування службових собак за різними напрямками їх використання.

Аргументовано, що функціями системи суб'єктів кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності є такі: правоохоронна; нормотворча; забезпечувальна; кадрова; організаційно-управлінська; комунікативна; превентивна. Розкрито зміст вказаних функцій.

У підрозділі 2.2 *«Особливості діяльності Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України та Президента України як суб'єктів управління у сфері кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності»* проаналізовано особливості діяльності загальних суб'єктів кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності, що характеризуються наявністю управлінських повноважень під час формування відповідної державної політики.

Обґрунтовано, що повноваження Президента України як суб'єкта кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності варто розглядати у декількох площинах: формування державної політики у сфері правоохоронної діяльності; створення окремих державних інституцій, які виступають суб'єктами кінологічного забезпечення; контрольні повноваження. Встановлено, що ключовими функціями Президента України в контексті кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності є нормотворча, контрольна та організуюча.

Охарактеризовано повноваження Верховної Ради України як суб'єкта кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності, зокрема щодо: а) прийняття законів, що визначають адміністративно-правовий статус усіх державних суб'єктів кінологічного забезпечення; б) ратифікації та денонсації міжнародних договорів, що стосуються саме умов утримання та догляду, недопущення жорстокого поводження з тваринами, використання службових собак у військовій сфері та міннорозшуковій справі; в) призначення певного кола посадових осіб, що тим чи іншим чином належать до суб'єктів управління у сфері кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності; г) затвердження загальної структури, чисельності, визначення функцій окремих правоохоронних органів; д) затвердження Державного бюджету України, з якого відбувається фінансування діяльності суб'єктів кінологічної діяльності, та контролю за його виконанням; е) здійснення контрольних повноважень щодо діяльності відповідних органів та створення контролюючих органів.

Встановлено, що до функцій Кабінету Міністрів України у сфері кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності слід віднести: а) виконавчо-розпорядчу, яка полягає в тому, що діяльність Уряду спрямована на реалізацію тих норм, які містяться в законах України з метою врегулювання повноважень інших суб'єктів кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності; б) управлінську, яка передбачає «вертикальний» вплив на всі органи виконавчої влади, що підпорядковуються Урядові, до яких належать більшість суб'єктів кінологічного забезпечення; в) фінансову, яка пов'язана з розробкою та виконанням Державного бюджету, одним з пунктів якого є фінансування суб'єктів правоохоронної діяльності, в тому числі і кінологічних підрозділів; г) контрольну, сутність якої полягає в тому, що Кабінет Міністрів України наділений контрольними повноваженнями щодо підпорядкованих суб'єктів; д) стратегічного планування, що виражається у прийнятті загальнодержавних програм розвитку та удосконалення діяльності правоохоронних органів.

Підрозділ 2.3 «Загальна характеристика правоохоронних органів як основних суб'єктів кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності» складається з шести пунктів.

У пункті 2.3.1 *«Місце і значення Національної поліції України як суб'єкта кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності»* з'ясовано, що кінологічні підрозділи Національної поліції функціонують з метою забезпечення потреб підрозділів кримінальної, патрульної, спеціальної поліції, поліції охорони та особливого призначення, органів досудового розслідування (оскільки саме слідчий приймає рішення про виклик кінолога на місце події), інших підрозділів територіальних органів

Національної поліції, відділів (відділень) поліції.

Виокремлено та проаналізовано такі завдання, покладені на кінологічні підрозділи Національної поліції: 1) участь кінологів зі службовими собаками в складі слідчо-оперативних груп під час проведення оглядів місць подій, заходів з припинення злочинів, пошуку та затримання злочинців, виявлення вибухових речовин, зброї, наркотичних засобів, трупів, забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, охорони об'єктів і територій різних форм власності, установлення місцезнаходження безвісти зниклих та безвісно відсутніх; 2) підбір, розстановка, навчання і виховання кінологів; 3) розробка і виконання перспективних і поточних планів, визначення напрямів діяльності кінологічних підрозділів, розвиток службової кінології з урахуванням складності оперативної обстановки; 4) вивчення, узагальнення та поширення вітчизняного та іноземного досвіду щодо організації діяльності кінологічних підрозділів поліції; 5) організація взаємодії з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, кінологічними громадськими організаціями; 6) проведення господарських та ветеринарно-санітарних заходів щодо охорони здоров'я та благополуччя службових собак, їх постійної готовності для застосування в різних оперативних ситуаціях; 7) організація та безпосередня участь у науково-дослідній роботі з проблем кінології і технічного оснащення кінологічних підрозділів; 8) удосконалення методики підготовки та тактики застосування службових собак; 9) забезпечення службової діяльності відокремлених підрозділів територіальних органів поліції згідно з розподілом функціональних обов'язків кінологів за напрямками організації роботи з використання службових собак тощо.

У пункті 2.3.2 «Адміністративно-правові засади діяльності Державної прикордонної служби України щодо кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності» аргументовано, що під кінологічним забезпеченням правоохоронної діяльності Державної прикордонної служби України розуміється три напрями роботи: підготовка кінолога з собакою, їх використання, а також розведення, вирощування та утримання. Наголошено, що в контексті кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності пріоритетним є використання кінолога з собакою.

Установлено, що Державна прикордонна служба України у своїй діяльності використовує службових собак двох спеціальностей: а) спеціальних (для пошуку та виявлення наркотичних засобів та психотропних, вибухових речовин, стрілецької зброї, боєприпасів тощо в пасажирських і вантажних транспортних засобах, вантажах та багажі); б) розшукових собак у прикордонних нарядах (для пошуку та виявлення правопорушників, їх переслідування, затримання, охорони та

конвоювання, забезпечення безпеки самих нарядів). Розкрито форми та особливості використання вказаних категорій службових собак у правоохоронній діяльності.

Зважаючи на те, що прикордонники мають право використовувати службових собак у порядку і випадках, передбачених Законом України «Про Національну поліцію», запропоновано внести доповнення до вказаного Закону, якими передбачити правові підстави використання службових собак під час здійснення прикордонного контролю.

У пункті 2.3.3 *«Компетенція та повноваження Державної служби України з надзвичайних ситуацій як суб'єкта кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності»* встановлено, що використання службових собак органами та підрозділами Державної служби України з надзвичайних ситуацій здійснюється в рамках цивільного захисту населення. Характерною відзнакою, що відрізняє службових собак кінологічних підрозділів, є спеціалізація їх діяльності – пошук людей у надзвичайно складних умовах. Зроблено висновок, що застосування органами ДСНС службових собак є доцільним у випадках землетрусу, урагану, повені, сходів сніжної лавини і селевих потоків, каменепадів, техногенних і транспортних аварій, вчинення терористичного акту із застосуванням вибухових речовин, загублення в лісі людей.

Обґрунтовано, що компетенцію кінологічних підрозділів ДСНС можна умовно розділити на внутрішню (здійснення підготовки собак та кадрове забезпечення) та зовнішню (проведення оперативно-рятувальних, мінно-розшукових заходів, несення вартової служби).

У пункті 2.3.3 *«Завдання та функції Збройних сил України у сфері кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності»* функції суб'єктів управління Збройними силами України, у тому числі кінологічною службою, розглянуто крізь призму управлінського впливу на сферу кінологічного забезпечення діяльності військових.

Проаналізовано особливості діяльності кінологічної служби Збройних сил України, зокрема кінологічного підрозділу апарату, кінологічних підрозділів у складі військових частин, установ і організацій. Охарактеризовано процедурні питання, пов'язані з використанням таких категорій (спеціалізацій) службових собак, що наявні в кінологічних підрозділах Збройних сил України: мінно-розшукових, вартових, сторожових, племінних, спеціальних, племінних та цуценят. Проведений аналіз дозволив сформулювати пропозиції щодо удосконалення положень Інструкції з організації діяльності кінологічних підрозділів Збройних сил України в контексті використання різних порід собак за окремими видами діяльності кінологічних підрозділів при виконанні оперативно-службових завдань.

У пункті 2.3.4 *«Роль Державної митної служби України як*

суб'єкта кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності» розкрито сутність правоохоронної діяльності Державної митної служби України, яка полягає у здійсненні контрольних та організаційних заходів, що спрямовані на протидію контрабанді та порушенню митного режиму. Встановлено, що використання службових собак в діяльності Державної митної служби України (виявлення контрабанди наркотичних засобів, зброї, набоїв, тютюнових виробів, грошових банкнот, бурштину) здійснюється з метою скорочення часу проведення митного контролю та підвищення його ефективності. Встановлено, що використання службових собак (собак-детекторів), на відміну від технічних засобів виявлення контрабанди під час митного контролю на різних об'єктах є більш швидким, економічно обґрунтованим. Виокремлено базові принципи кінологічного забезпечення діяльності митних органів.

Охарактеризовано процедурні питання, пов'язані із порядком створення, забезпечення, підготовки та використання кінологічних команд в митницях та Департаменті спеціалізованої підготовки та кінологічного забезпечення Державної митної служби України. Встановлено, що на відміну від інших суб'єктів кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності, де більшу увагу приділено саме відокремленій підготовці кінологів та службових собак, в Державній митній службі України мова йде саме про підготовку команди, що свідчить про підвищення значущості службового собаки до рівня напарника, а не спеціального засобу.

У пункті 2.3.5 *«Особливості діяльності Кримінально-виконавчої служби України у сфері кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності»* встановлено, що кінологічна діяльність в органах Кримінально-виконавчої служби України є одним з головних засобів підтримання належного правопорядку та забезпечення безпеки як ув'язнених, так і персоналу установ. Розкрито зміст завдань кінологічної служби даного правоохоронного органу. Охарактеризовано специфічні форми, підстави та порядок застосування службових собак.

Зроблено висновок, що застосування спеціальних собак на об'єктах установ виконання покарань дозволяє створити належні умови для забезпечення надійності ізоляції засуджених та осіб, які утримуються під вартою, режиму їх утримання, сприяє в пошуку і виявленні заборонених предметів і наркотичних речовин, що, у свою чергу, сприяє зниженню рівня злочинності в цих закладах. Акцентовано увагу, що крім розшукових, пошукових, конвойних та охоронних функцій службові собаки здійснюють і функції психологічного впливу на осіб, що утримуються у місцях позбавлення волі.

Сформульовано пропозиції щодо доповнення ст. 19 Закону

України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» вичерпним переліком підстав застосування службових собак.

У підрозділі 2.4 *«Роль та місце інституцій громадянського суспільства у сфері кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності»* до інституцій громадянського суспільства, які реалізують свої повноваження у сфері кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності, віднесено такі групи утворень, які спрямовані на: а) ветеринарне забезпечення – ветеринарні клініки та кабінети; б) використання собак у медичній практиці – каністерапія; в) захист тварин, в тому числі і собак, від жорстокого поводження – волонтерські організації; д) приватні кінологічні клуби або асоціації, діяльність яких тісно пов'язана з безпосередньою діяльністю правоохоронних органів.

Розглянуто особливості взаємодії державних суб'єктів кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності в Україні з Міжнародною кінологічною асоціацією, Всеукраїнською громадською організацією «Кінологічна спілка України», Всеукраїнським громадським об'єднанням «Кінологічний клуб України», приватними ветеринарними закладами (спеціалістами ветеринарної медицини, їх об'єднаннями та ветеринарними клініками).

Розділ 3 «Форми та методи використання службових собак з метою вирішення різних оперативно-службових завдань» складається з п'яти підрозділів.

У підрозділі 3.1 *«Форми та методи організації роботи та підготовки спеціальних службових собак»* запропоновано під спеціальними службовими собаками розуміти службових собак, діяльність яких полягає у пошуку за запаховим слідом речовин та об'єктів, запах про яких знайомий собаці. Серед спеціальних собак розрізняються декілька груп, які класифікуються за спеціалізацією, тобто тим типом запахів, для пошуку яких собаки надресировані: пошук наркотичних речовин; пошук вибухівки та вогнепальної зброї; пошук трупів; пошук людей.

Під формою підготовки службових собак запропоновано розуміти сукупність напрямів, що визначають багатоетапний процес навчання службового собаки необхідним навичкам та умінням, які йому знадобляться в подальшій службовій діяльності. Охарактеризовано форми підготовки спеціальних службових собак: дресирування, тренування, підвищення кваліфікації та безпосереднє застосування службового собаки.

Методами підготовки службових собак визначено способи впливу суб'єкта підготовки (кінолога або інструктора) на об'єкт (спеціального службового собаку), що застосовуються кінологом під час підготовки та вироблення відповідних пошукових навичок з урахуванням спеціалізації службового собаки. Розкрито особливості використання механічних,

смакозаохочувальних, ігрових, комбінованих та оперантних методів підготовки, окреслено їх як позитивні, так і негативні властивості. Встановлено ситуації, коли необхідне поєднання вказаних методів.

Встановлено, що під формами організації роботи спеціальних службових собак слід розуміти комплекс взаємопов'язаних дій, які забезпечують організаційні процеси та правові підстави застосування спеціальних службових собак. Розкрито зміст таких форм як порядок визначення кінологічної пари, здійснення заходів щодо виявлення шуканих об'єктів, правова форма організації роботи. Акцентовано увагу на наявності особливих форм застосування спеціальних службових собак: собак-детекторів та собак-рятувальників.

У підрозділі 3.2 *«Форми та методи використання розшукових службових собак та організація роботи на місці події, а також особливості їх дресирування»* встановлено, що розшуковий собака – це службовий собака, який завдяки своїм навичкам здатен шляхом знаходження запахового сліду встановити маршрут пересування людей, а також виявити об'єкти, які мають схожі, свіжі запахи і ідентифікувати об'єкти на їх приналежність до певної події. Охарактеризовано характерні ознаки застосування розшукового собаки в діяльності кінологічних підрозділів правоохоронних органів. Встановлено, що розшукові собаки використовуються у всіх кінологічних підрозділах правоохоронних органів, одним лише виключенням є собаки Державної митної служби, діяльність яких переважно має пошуковий стаціонарний характер.

Наголошено, що для проведення систематичного дресирування та тренування розшукових службових собак на різноманітній місцевості та об'єктах необхідне відповідне нормативно-правове підґрунтя: а) договір про взаємодію з юридичними та фізичними особами в контексті використання території для дресирування, а також проведення спільних занять зі службовими собаками; б) наявність правової регламентації усіх без виключення процедурних питань, пов'язаних із застосуванням спеціальних засобів, в тому числі розшукових службових собак.

Охарактеризовано форми та методи використання працівниками кінологічних підрозділів правоохоронних органів розшукових собак, що дозволило окреслити проблемні питання, пов'язані із їх застосуванням та запропонувати шляхи їх усунення.

У підрозділі 3.3 *«Форми та методи патрулювання зі службовим собакою, організації сторожової роботи»* аргументовано, що патрулювання – це форма здійснення контролю за станом правопорядку та публічної безпеки, яка здійснюється уповноваженою особою, що безпосередньо переміщується відповідним маршрутом на визначеній місцевості. Встановлено, що в залежності від завдань, що ставляться перед патрульним нарядом, у складі патруля може, а в певних випадках

обов'язково, залучатися кінолог із службовим собакою патрульно-розшукової, розшукової, спеціальної або вартової спрямованості. Зроблено висновок, що в системі спеціальних суб'єктів кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності мають право використовувати службових собак для патрулювання Національна поліція, Національна гвардія України та Державна кримінально-виконавча служба України.

Особливу увагу приділено особливостям використання службового собаки під час пішого патрулювання або патрулювання на автомобілі. Наголошено, що для такого патрулювання характерним є одночасне забезпечення власної безпеки працівника (кінолога), який патрулює ввірену йому територію із застосуванням службової собаки, особливо під час масових заходів та забезпечення публічної безпеки.

Наголошено, що охоронна або оборонна спрямованість собак під час патрулювання реалізується під час забезпечення безпеки на охоронюваних об'єктах. Охарактеризовано особливості використання службових собак в органах Державної кримінально-виконавчої служби України, Національної поліції, Національної гвардії України, Збройних силах України, для забезпечення недоторканності об'єктів та їх охорони. Зроблено висновок, що під час такого патрулювання охоронні функції тісно пов'язані із пошуковими та оборонними цілями застосування собаки.

Охарактеризовано особливості патрулювання зі службовим собакою під час забезпечення публічного порядку та безпеки у разі проведення мирних зібрань та масових заходів.

Розкрито ключові вимоги, що висуваються до: а) організації та здійснення патрулювання із застосуванням вартових (для посилення варт у Збройних силах України) та сторожових (для підвищення рівня охорони об'єктів, що належать до відання Національної гвардії України); б) патрулювання з метою пошуку заборонених речей або речовин, а також патрулювання, яке в разі необхідності може перерости у переслідування особи, що вчинила правопорушення по «гарячих слідах»; в) патрулювання в рамках розшукової діяльності по гарячих слідах та виявлення слідів вчинення правопорушення.

У підрозділі 3.4 *«Форми та методи організації роботи собак-рятувальника»* встановлено, що забезпечення прав людини в контексті правоохоронної діяльності кінологічних підрозділів може проявлятися у застосуванні службових собак у випадках надзвичайних подій, катастроф, аварій або стихійних лих тощо.

Сформульовано висновок, що в діяльності органів та підрозділів Державної служби України з надзвичайних ситуацій та Національної поліції службові собаки використовуються для проведення пошуково-рятувальних та мінно-пошукових робіт. Розкрито особливості

діяльності громадських, в тому числі міжнародних, організацій, які готують та сертифікують собак пошуково-рятувальної спрямованості (на прикладі International Rescue Dog Organization), та пріоритетні шляхи їх взаємодії з органами та підрозділами Державної служби України з надзвичайних ситуацій.

Охарактеризовано особливості підготовки собак-рятувальників.

Встановлено, що форми та методи організації діяльності кінологів-рятувальників зумовлені факторами небезпеки та специфіки діяльності під час надзвичайних ситуацій. Охарактеризовано основні форми використання собак рятувальників в діяльності кінологічних розрахунків: пошук людей або трупів по запаховому сліду; пошук людей під завалами під час аварій на всіх видах транспорту; пошук при руйнуванні будинків та споруд; пошук людей у гірській місцевості. Встановлено, що вказаним формам притаманні специфічні види пошуку, типи (форми) обстеження та безпосередньо способи ведення пошуку, у результаті чого надано їх характеристики.

До методів організації роботи службового собаки при аварійно-рятувальних роботах віднесено: імперативний (чітке керування собакою, відсутність хаотичності в пошуку та ініціативи собаки), ліберальний (мінімальне втручання в роботу собаки, можливе надання допомоги), спонукаючий (собаку наштовхують на початкову точку, спонукають до початку роботи, а в подальшому вплив зменшується і у виключних випадках може здійснюватися додатковий вплив на собаку).

У *підрозділі 3.5 «Організаційно-правові засади проведення змагань з кінологічного багатоборства»* діяльність щодо проведення змагань з кінологічного багатоборства розглядається як одна із форм кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності, що носить забезпечувальний характер.

Охарактеризовано особливості участі кінологів зі службовими собаками у відкритих тренуваннях та тестуваннях, настановчих та навчально-методичних зборах, міжвідомчих змаганнях правоохоронних органів (багатоборстві), також міжнародних змаганнях. Встановлено, що за результатами проведення указаних заходів визначається як якість підготовленості службових собак, так і рівень підготовки самого кінолога.

Виокремлено спільні та відмінні риси, притаманні процедурним питанням, пов'язаним із участю та проведенням змагань в різних спеціальних суб'єктах кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності (Національна поліція, Державна прикордонна служба України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Збройні сили України, Державна митна служба України та кримінально-виконавча служба України).

Розділ 4 «Організаційні засади діяльності кінологічних підрозділів правоохоронних органів в Україні» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 4.1 *«Кадрове забезпечення діяльності кінологічних підрозділів правоохоронних органів в Україні»* під таким видом організаційного забезпечення запропоновано розуміти засновану на чітко визначених підходах та критеріях діяльність уповноважених осіб (підрозділів) правоохоронних органів щодо добору, відбору, підготовки, визначення компетентності працівників, якими має комплектуватися штат кінологічного підрозділу.

Аргументовано, що оцінювання ділових та моральних якостей кандидатів на посади кінологів має здійснюватися не кадровим підрозділом, а керівником відповідного підрозділу кінологічного забезпечення, оскільки саме він є професіоналом у даній сфері та здатен надати адекватну оцінку рівню компетентності кінолога.

Проаналізовано особливості та етапи підготовки кінологів в різних правоохоронних органах, що є суб'єктами кінологічного забезпечення, виокремлено спільні та відмінні риси такої підготовки. На прикладі Харківського національного університету внутрішніх справ та єдиного навчального центру поліції розкрито особливості підготовки майбутніх поліцейських-кінологів.

Акцентовано увагу, що у відомих нормативно-правових актах порядок підготовки та комплектування посад кінологів відсутній (виключення становить Інструкція з організації кінологічного забезпечення в Державній прикордонній службі України). Запропоновано внести доповнення до Інструкцій інших правоохоронних органів, що є суб'єктами кінологічного забезпечення, що визначатимуть процес підготовки та комплектування посад кінологів.

Підрозділ 4.2 *«Матеріально-технічне забезпечення діяльності кінологічних підрозділів правоохоронних органів в Україні»* складається з трьох пунктів.

У пункті 4.2.1 *«Організація племінної роботи, виховування та відбору службових собак»* у системі службової кінології племінною справою слід вважати комплекс різноманітних заходів, що спрямовані на забезпечення кінологічних підрозділів фізично та психічно здоровими службовими собаками, які мають високі робочі якості та екстер'єр, шляхом організації розведення службових собак та виховування цуценят у кінологічних підрозділах.

Проаналізовано відомчі нормативно-правові акти, положення яких визначають особливості організації племінної справи в кінологічних підрозділах. Охарактеризовано проблемні питання, що виникають під час списання службового собаки з балансу кінологічного підрозділу.

Запропоновано уніфікувати законодавство стосовно процедур розведення, вирощування та відбору службових собак у правоохоронних органах шляхом внесення до профільних інструкцій розділу, який має визначати загальні вимоги щодо організації племінної діяльності; підбір племінних собак та планування племінної справи; організаційні питання розведення та техніку розведення тощо.

У пункті 4.2.2 *«Порядок утримання та догляду за службовими собаками»* доведено, що важливою умовою ефективного функціонування кінологічних підрозділів є організація забезпечення належних умов існування службових собак. Встановлено, що порядок утримання – це комплекс дій працівників кінологічних підрозділів, що полягає у забезпеченні належних умов існування для службових собак шляхом забезпечення функціонування місць утримання службових собак, а також основні вимоги щодо організації їх перевезення.

Розкрито особливості усіх напрямів утримання службових собак: годування; вигул; тренування та дресирування; прибирання місць розміщення собак; огляд та чищення собак, проведення за необхідності ветеринарних заходів.

У результаті аналізу положень законодавства встановлено, що під час утримання та догляду за службовими собаками особлива увага приділяється недопущенню жорстокого поводження з тваринами. Зокрема, місце утримання тварин повинно бути оснащено таким чином, щоб забезпечити необхідні простір, температурно-вологісний режим, природне освітлення, вентиляцію та можливість контакту тварин із природним для них середовищем.

У пункті 4.2.3 *«Зміст та вимоги до санітарно-гігієнічного та ветеринарного забезпечення кінологічної діяльності»* встановлено, що під ветеринарно-санітарним станом у кінологічних підрозділах варто вважати стан відсутності загроз хвороб, які загрожують здоров'ю службових собак, забезпечення на належному рівні умов утримання та догляду за службовими собаками з метою усунення причин та умов, що сприяють поширенню таких захворювань, та їх профілактика.

Досліджено основні вимоги щодо організації ветеринарно-санітарного забезпечення діяльності кінологічних підрозділів, що дозволило виокремити основні форми його здійснення, визначити періодичність та відповідальних за таку діяльність.

Охарактеризовано заходи безпеки при поводженні з собаками саме в частині уникнення ситуацій заподіяння собакою шкоди здоров'ю кінологу або стороннім особам (профілактика зоонозів), особливо в контексті поширення коронавірусу COVID-19.

Аргументовано існування двох видів контролю за санітарно-гігієнічним забезпеченням кінологічної діяльності: загальний

(здійснюється шляхом управлінського керуючого впливу керівника кінологічного підрозділу на підлеглих) та спеціальний (покладається на спеціаліста ветеринарної медицини, а у разі відсутності такої посади на ветеринарного лікаря, який працює за договором).

Обґрунтовано доцільність закріплення у відомчих нормативно-правових актах, що регулюють питання кінологічної діяльності, обов'язковості проведення диспансеризації службових собак спеціалістом ветеринарної медицини.

Розділ 5 «Шляхи удосконалення адміністративно-правових засад кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності в Україні» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 5.1 «Закордонний досвід діяльності суб'єктів кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності та можливості його використання в Україні» на прикладі функціонування спеціальних підрозділів К-9 у Сполучених Штатах Америки, кінологічних підрозділів правоохоронних органів країн Європейського Союзу, кінологічних підрозділів миротворчих місій охарактеризовано напрями підготовки кінологів та службових собак: тактичні дії і затримання; контроль натовпу; розчищення проїжджої частини та споруд; обшук тактичних будівель; виведення осіб із будівель і транспортних засобів; навчання із застосуванням відкритого вогню правильним прийомом роботи з приманкою, спуску; тактичний трейлінг; відстеження слідів бойових дій; пошук трупів; рятування людей після стихійних лих та надзвичайних ситуацій техногенного характеру; виявлення наркотичних і вибухових речовин; захист нерухомості; забезпечення безпеки журналістів; підготовка собак-охоронців.

Проаналізовано особливості використання службових собак за їх спеціалізацією (патрульні собаки; мінно-розшукові собаки; собаки для виявлення наркотиків; собаки для виявлення запахових слідів вибухових речовин; слідові (трекінгові та трейлінгові) собаки; собаки, що використовуються при ліквідації наслідків стихійних лих; собаки для пошуку та порятунку у міських умовах; собаки, натреновані на пошук трупів; собаки для виявлення мобільних телефонів).

На прикладі діяльності національних центрів підготовки миротворців у всьому світі та кінологічних центрів військових тренувальних баз розкрито особливості підготовки працівників кінологічних підрозділів та службових собак відповідно, надано характеристику процедурам сертифікації кінологічних команд з урахуванням їх спеціалізації.

Зроблено висновок, що в різних країнах світу на законодавчому рівні врегульовано питання виходу у відставку службового собаки та закріплено різноманітні варіанти його перебування «на пенсії»,

орієнтовано, у першу чергу, на забезпечення як фізичного, так і психологічного здоров'я собаки.

У підрозділі 5.2 *«Перспективні напрями удосконалення адміністративного законодавства, яке регламентує кінологічне забезпечення правоохоронної діяльності в Україні»* зроблено висновок, що проблемними питаннями діяльності кінологічних підрозділів правоохоронних органів є: відсутність єдності нормативного регулювання; норми щодо харчування службових собак значно застарілі; відсутній механізм подальшого використання службових собак, які за віком, або з інших підстав відсторонені від служби; значне навантаження на кінолога; організаційна структура кінологічних підрозділів не завжди відповідає потребам відповідної служби; нормативна невизначеність та складність зберігання запахоносіїв; нормативна невизначеність статусу службового собаки.

Окреслено першочергові кроки у напрямі удосконалення адміністративного законодавства, яке регламентує кінологічне забезпечення правоохоронної діяльності в Україні, зокрема: 1) розробка та прийняття Закону України «Про кінологічне забезпечення діяльності правоохоронних органів»; 2) внесення змін до Закону України «Про Національну поліцію», якими передбачити вилучення службових собак із категорії спеціальних засобів та доповнити окремою статтею із назвою «Застосування службових собак»; 3) створення у системі патрульної поліції кінологічних підрозділів; 4) врегулювання службового навантаження на кінолога та на службового собаку; 5) оновлення чинних стандартів та правил годування службових собак, що дозволить забезпечити найкращий раціон для службових собак, упорядкувати процедуру фінансування даної статті витрат кінологічного підрозділу, створить реальну можливість для закупівель кормів для собак відповідної якості; 6) вироблення гуманного механізму визначення долі службових собак, які за віком або через якісь інші обставини не можуть надалі продовжувати службу (запровадження практики «пенсійного утримання» собак).

У підрозділі 5.3 *«Шляхи розвитку форм та методів кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності в Україні»* перспективними формами кінологічної діяльності, які потребують розвитку у правоохоронній сфері, виокремлено протимінну діяльність, використання собак у каністерапії та для виявлення різних захворювань.

Акцентовано увагу на важливості оновлення переліку вимог до професійного кінолога та процесу відбору кінологів; систематичного проведення якісного матеріально-технічного забезпечення діяльності кінологічних підрозділів; оновлення форм та способів використання здібностей собаки на користь суспільства та держави; формування

нових підходів до підготовки собак (максимальний перехід до оперантного методу дресирування, що виключає застосування механічного впливу на собаку); розробка механізмів та створення інституцій, які б забезпечили існування службових собак після досягнення ними віку списання зі служби.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення й нове вирішення наукової проблеми – визначення сутності, особливостей та шляхів удосконалення адміністративно-правових засад кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності в Україні. В результаті проведеного дослідження сформульовано низку концептуальних висновків, пропозицій та рекомендацій, спрямованих на досягнення поставленої мети. Основні з них наведено нижче.

1. З'ясовано історичні передумови висвітлення закономірностей зміни способів та уподобань щодо використання здібностей собаки, що у результаті призвело до виникнення та становлення службової кінології. Розглянуто особливості використання собак, методів їх утримання та дресирування, напрямків застосування, зокрема для охорони людей і об'єктів, затримання правопорушників, рятування людей під завалами, використання собак на службі в поліції, патрулювання, полювання, використання собак як бойової одиниці, засобу зв'язку та як транспортного засобу. У результаті це дозволило виокремити дев'ять взаємопов'язаних та взаємообумовлених етапів виникнення службової кінології як науки. Наголошено на складності визначення чітких часових рамок переходу від одного періоду до іншого у зв'язку з тим, що у різних частинах світу такі переходи відбувалися по-різному.

2. Аргументовано, що кінологічне забезпечення правоохоронної діяльності розуміється як: а) один із інструментів здійснення правоохоронної діяльності уповноваженими на те суб'єктами в рамках реалізації правоохоронної функції держави; б) як сукупність дій, пов'язаних із забезпеченням функціонування системи правоохоронних органів, які для виконання власних повноважень використовують вміння, навички та здібності собак. Зроблено висновок, що кінологічне забезпечення можна розглядати у двох вимірах в залежності від направленості дій: спрямоване на задоволення організаційних та управлінських потреб самих кінологічних підрозділів (внутрішній аспект) і спрямоване на допомогу іншим суб'єктам суспільних відносин (зовнішній аспект). Наголошено, що кінологічне забезпечення правоохоронної діяльності в Україні є об'єктом адміністративно-правового регулювання, оскільки саме норми адміністративного права здійснюють основний регуляторний вплив на суспільні відносини у сфері правоохоронної

діяльності; крім того, собаки відповідно до чинного законодавства є джерелом підвищеної небезпеки, а тому діяльність стосовно їх використання має бути чітко регламентована. Охарактеризовано основні функції кінологічного забезпечення як об'єкта адміністративно-правового регулювання: правоохоронна; кінологічна; організаційна.

3. Запропоновано безпосередню мету кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності, в залежності від аспекту трактування його змісту, розглядати як створення умов для належного функціонування системи самих кінологічних підрозділів правоохоронних органів, а також як сприяння реалізації власних повноважень іншими суб'єктами правоохоронної діяльності. Запропоновано завдання кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності поділити на дві групи: а) загальні (універсальні), ті що стосуються діяльності усіх без виключення суб'єктів такого забезпечення, розкривають саму ідею кінологічного забезпечення; б) специфічні, які мають відношення до діяльності одного або декількох суб'єктів. Визначено та охарактеризовано завдання, що входять до вказаних груп.

4. Аргументовано позицію, що принципи кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності являють собою упорядковану сукупність ключових вимог та стандартів, з дотриманням яких має здійснюватися використання собак в діяльності правоохоронних органів, а саме: підготовка, тренування, утримання та застосування собак. Запропоновано класифікувати принципи кінологічного забезпечення на: загальноправові; специфічні; управлінські. Розкрито значення та особливості дотримання виокремлених принципів. Особливу увагу приділено характеристиці специфічних принципів (партнерства між кінологом і собакою; тісної «сліпої довіри»; зацікавленості кінолога у своїй роботі або принцип вмотивованості; постійної готовності до виконання оперативно-службових завдань; оперативності; презумпції винуватості кінолога, а не собаки; поступовості; недопущення жорстокого поводження з тваринами; вузької профілізації собаки; професійності кінолога; систематичності; чіткого дотримання правил розведення або принцип породної чистоти; неухильного дотримання санітарно-гігієнічних та ветеринарних норм). Запропоновано доповнити Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження» розділом «Особливості правил утримання, використання та поводження з тваринами у силових структурах».

5. Правові засади кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності запропоновано розуміти як сукупність норм, що містяться у різного роду нормативно-правових актах, і здійснюють впорядковуючий, організуючий або регулюючий вплив у сфері використання собак в діяльності правоохоронних органів, а саме під

час: підготовки, тренування, утримання та застосування собак. Проаналізовано сукупність нормативно-правових актів: Конституція України; чинні міжнародні договори України (стосуються саме умов утримання та догляду, недопущення жорстокого поводження з тваринами) та міжнародні стандарти з питань використання службових собак у військовій сфері та міннорозшуковій справі; закони України; підзаконні нормативно-правові акти – акти Президента України та Кабінету Міністрів України, Національної поліції, Збройних сил, Зовнішньої розвідки, Національної гвардії, Державної служби з надзвичайних ситуацій, Державної прикордонної служби, Державної фіскальної служби, Державної кримінально-виконавчої служби, Служби безпеки України, Міністерства фінансів України). Розкрито значення норм адміністративного законодавства в системі правових засад кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності.

6. Зважаючи на наявність зовнішнього та внутрішнього аспектів розуміння кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності, зроблено висновок: а) для внутрішнього аспекту розуміння кінологічного забезпечення суб'єктами є виключно ті органи та підрозділи, діяльність яких безпосередньо пов'язана з використанням собак у службовій діяльності; б) у рамках зовнішнього аспекту поряд із безпосереднім суб'єктом виникає ще один суб'єкт – «замовник» кінологічної послуги (у даному випадку кінологічний підрозділ - суб'єкт правоохоронної діяльності - наділений повноваженнями щодо прийняття рішення про застосування кінолога з собакою в певній ситуації у разі отримання запиту про таку допомогу). Обґрунтовано можливість класифікації суб'єктів кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності на: а) державні та недержавні; б) індивідуальні, колективні та громадські; в) безпосередні суб'єкти здійснення кінологічної діяльності – кінологи, а також допоміжні суб'єкти (увесь інший персонал кінологічних підрозділів, діяльність яких безпосередньо не пов'язана з використанням собаки – ветеринар, комірник або прибиральник у кінологічному підрозділі, працівник відділу кадрів або бухгалтер цього підрозділу). Окреслено коло завдань та функцій вказаних суб'єктів.

7. Зроблено висновок, що Президент України виступає суб'єктом управління кінологічним забезпеченням правоохоронної діяльності. Це пояснюється тим, що, по-перше, він є гарантом прав і свобод громадян (їх забезпечення є завданням кінологічної діяльності); по-друге, він забезпечує національну безпеку, що охоплює велику кількість суспільних відносин у сфері підтримання усіх видів безпеки, що характерне і для підрозділів кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності, по-третє, важливим аспектом впливу Президента України на

ую систему суб'єктів кінологічного забезпечення є можливість участі у законодавчому процесі. Розкрито особливості управлінського впливу Верховної Ради України на стан кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності, що дозволило виокремити такі її функції: законотворча, кадрова, фінансова та контрольна. У результаті аналізу повноважень Кабінету Міністрів України у сфері кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності виокремлено такі функції: виконавчо-розпорядча; управлінська; фінансова; контрольна; стратегічного планування. Охарактеризовано зміст вказаних функцій.

8. Проаналізовано завдання та функції таких суб'єктів кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності: Національна поліція, Державна прикордонна служба України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Збройні сили України, Державна митна служба України та кримінально-виконавча служба України. Охарактеризовано процедурні питання, пов'язані із порядком створення, забезпечення функціонування кінологічних підрозділів; особливості підготовки та використання службових собак у рамках реалізації розшукових, пошукових, конвойних та охоронних функцій. Виокремлено проблемні питання, що виникають під час реалізації вказаних функцій та запропоновано шляхи їх усунення.

9. Окреслено форми та методи діяльності інституцій громадянського суспільства, які реалізують свої повноваження у сфері кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності: Міжнародної кінологічною асоціації; Всеукраїнської громадської організації «Кінологічна спілка України»; Всеукраїнського громадського об'єднання «Кінологічний клуб України»; ветеринарних клінік та кабінетів (ветеринарне забезпечення); волонтерських організацій (захист тварин, в тому числі і собак, від жорстокого поводження); приватних кінологічних клубів або асоціацій, діяльність яких тісно пов'язана з безпосередньою діяльністю правоохоронних органів. Розкрито особливості взаємодії вказаних інституцій з органами державної влади, що є суб'єктами правоохоронної діяльності.

10. Зроблено висновок, що застосування спеціального службового собаки передбачає здійснення низки заходів (як підготовчих, так і спрямованих на безпосереднє виявлення запахового сліду). Тобто діяльність службового собаки ґрунтується на виробленні, шляхом систематичного повторення певних дій, іншими словами дресирування, умовного рефлексу на певний запаховий слід. Окреслено коло форм та методів організації роботи кінолога зі спеціальним службовим собакою в різних умовах та в різних службах, що має здійснюватися з урахуванням специфіки поставлених перед кінологом із собакою завдань. Наголошено на важливості систематизації виокремлених форм

та методів на рівні міжвідомчого нормативно-правового акта.

11. Встановлено, що основними формами застосування розшукового службового собаки є: переслідування особи, яка має відношення до події; виявлення знарядь та об'єктів, що мають відношення до злочину; затримання, у разі потреби, виявленої особи. Розкрито особливості застосування таких методів організації використання службового розшукового собаки: вільний пошук залишків слідової інформації; змушування до проведення кінологічної «виборки», «відпрацювання сліду», ознайомлення із ольфакторними слідами, на які вказує кінолог; вільна робота собаки на місці події з метою виявлення предметів, що ймовірно можуть мати відношення до події.

12. Наголошено, що застосування службових собак під час патрулювання є ефективним заходом попередження та протидії злочинності. Переважно превентивний та попереджувальний характер даних заходів сприяє зменшенню кількості вчинення порушень публічного порядку, найшвидшому реагуванню інспектора-кінолога на ті правопорушення, що вчиняються на маршруті патрулювання. Розкрито такі особливості форм патрулювання з використанням службового собаки: а) піше патрулювання або патрулювання на автомобілі; б) патрулювання під час забезпечення безпеки на охоронюваних об'єктах; в) патрулювання під час забезпечення публічного порядку під час проведення мирних зібрань та масових заходів; г) патрулювання із застосуванням вартових та сторожових собак; д) патрулювання з метою пошуку заборонених речей або речовин, патрулювання, яке в разі необхідності може перерости у переслідування особи, що вчинила правопорушення по «гарячих слідах»; е) патрулювання в рамках розшукової діяльності по гарячих слідах та виявлення слідів вчинення правопорушення. Встановлено методи впливу кінолога на службового собаку під час патрулювання.

13. Встановлено, що у широкому розумінні правоохоронної діяльності одним із її різновидів можливо вважати рятувальну діяльність, що здійснюється органами та підрозділами Державної служби України з надзвичайних ситуацій. Доведено, що діяльність кінологічних розрахунків із собаками-рятувальниками має різні форми, а також характеризується відмінними методами самої її організації. У результаті аналізу форм та методів діяльності кінологічних розрахунків із собаками-рятувальниками сформульовано пропозиції щодо внесення доповнень до Методичних рекомендацій щодо застосування кінологічних підрозділів Державної служби України з надзвичайних ситуацій під час проведення пошуково-рятувальних робіт.

14. Наголошено, що одним із напрямів кінологічної діяльності в системі органів, які здійснюють кінологічне забезпечення

правоохоронної діяльності, є проведення змагань серед кінологів. З огляду на сутність та цілі змагань з кінологічного багатоборства заходи, що здійснюються в рамках таких змагань, можна порівняти із таким терміном як «атестація службових собак кінологічних підрозділів». Під атестацією розуміється проведення контролю за рівнем підготовленості службових собак до виконання завдань за спеціальним та загальним курсом дресирування. Охарактеризовано особливості участі кінологів зі службовими собаками у відкритих тренуваннях та тестуваннях, настановчих та навчально-методичних зборах, міжвідомчих змаганнях правоохоронних органів (багатоборстві), також міжнародних змаганнях. Виокремлено проблемні питання, пов'язані з їх організацією та проведенням, а також запропоновано шляхи їх усунення.

15. Охарактеризовано процедурні питання, пов'язані з кадровим забезпеченням кінологічних підрозділів різних суб'єктів правоохоронної діяльності, та на основі такого аналізу виділено характерні риси та особливості різних етапів кадрового забезпечення кінологічних підрозділів правоохоронних органів України. Сформульовано пропозиції щодо доповнення інструкцій з організації діяльності кінологічних підрозділів різних правоохоронних органів нормою стосовно періодичності проходження підвищення кваліфікації (не менше ніж один раз на два роки), а також упорядкування процесу проходження підготовки кінологів до несення служби.

16. Проведений аналіз положень профільного законодавства дозволив дійти висновку, що на законодавчому рівні службових собак віднесено до розряду матеріальних цінностей, що знаходяться на балансі установи, а отже особливостями матеріально-технічного забезпечення є необхідність та потреба у забезпеченні підрозділу службовими собаками та кінологічним обладнанням. У результаті аналізу особливостей матеріально-технічного забезпечення діяльності кінологічних підрозділів правоохоронних органів зроблено висновок, що забезпечення кінологічним обладнанням здійснюється на загальній основі у форматі закупівель, у той час як питання забезпечення підрозділів службовими собаками потребує удосконалення наявних організаційних процедур.

17. У результаті аналізу діяльності кінологічних підрозділів правоохоронних органів Сполучених Штатів Америки, країн Європейського Союзу та національних центрів підготовки миротворців охарактеризовано особливості використання службових собак під час: антитерористичних операцій; силового захисту; операцій групи спеціального реагування; допомоги військовій поліції в розслідуваннях; піші та автомобільні патрулі; реагування на сигнал тривоги; перевірки і обшуки будівель; ідентифікації та затримання осіб; захисту осіб;

обшуків відкритої місцевості; громадських заворушень; охорони периметру; виявлення зовнішнього вторгнення; підтримки контрольних точок доступу; виявлення вибухових речовин тощо. Сформульовано пропозиції щодо вдосконалення національного законодавства в частині проходження сертифікації кінологічних команд, навчання поведінці службового собаки при стрільбі, удосконалення процедур пошуку вибухових речовин, закріплення стандартів роботи собаки вдень та вночі, відправлення службового собаки «у відставку».

18. У результаті аналізу проблемних питань діяльності кінологічних підрозділів правоохоронних органів наголошено, що ключовими орієнтирами удосконалення адміністративного законодавства у цій сфері мають бути: а) висока ефективність діяльності з використання службових собак; б) забезпечення належного поводження із тваринами; нормативна визначеність усіх без виключення процесів кінологічного забезпечення; в) максимальне поєднання правоохоронних, кінологічних та ветеринарних знань під час підготовки та використання собак; г) нормативне визначення взаємовідносин між різними правоохоронними органами; д) належний рівень соціального захисту кінолога та собак.

19. Напрямами розвитку форм та методів кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності визначено: нормативно-правовий; науково-методичний; організаційний; матеріально-технічний; кадровий; мотиваційний. Обґрунтовано, що концепція розвитку кадрового потенціалу кінологічних підрозділів має ґрунтуватися на таких принципах: лідируючі вимоги до кадрового складу; адаптивність кінологічних підрозділів; інноваційність; володіння найсучаснішими знаннями; використання новітніх технологій під час розвитку; мотивація. Аргументовано доцільність впровадження в кінологічних підрозділах окремої посади – менеджера, який має аналітичні здібності та займатиметься питаннями упорядкування організаційних процесів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

Монографія:

1. Сельюков В.С. Адміністративно-правові засади кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності в Україні: монографія. Київ: видавн. дім «Інтернаука», 2020. 470 с.

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Селюков В.С. Від міліції до поліції: правові проблеми, чинники, вектори реформування. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2013. №1 (60). С.198-206.
2. Селюков В.С. Післядипломна освіта працівників органів внутрішніх справ без відриву від виконання своїх службових обов'язків. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2013. № 23, частина 1. С. 175-178.
3. Селюков В.С. Право на післядипломну освіту як елемент конституційного права на освіту. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. № 1137 Серія Право*. 2014. № 18. С. 62-65
4. Селюков В. С. Право дитини на освіту: забезпечення реалізації можливостей та автономності. *Право і Безпека*. 2015. № 2. С. 38-45. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2015_2_10
5. Селюков В.С., Вуйма А.Г. Окремі питання правового врегулювання міграційної політики Європейського Союзу *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2016. №2 (73). С.126-135
6. Gurzhii T., Gurzhii A., Seluikov V. Public Administration of Personal Data Protection in Modern Ukraine. In *Politické vedy*. [online]. Vol. 21. No. 2. 2018. Pp. 138-158. ISSN 1335 – 2741 (Web of Science)
7. Селюков В.С. Організаційні проблеми, що виникають під час прийняття, реєстрації, та реагування на повідомлення в органах і підрозділах Національної поліції. *Science, research, development. Economy. Management. State and Law* 2018. №9 С. 35-39
8. Селюков В.С., Кушніренко Р.О., Константинов Д.В. Фізичне виховання як напрям підготовки поліцейських в Україні. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 4. С. 338-340 URL: http://www.pap.in.ua/4_2018/100.pdf
9. Селюков В.С. Національна поліція як суб'єкт кінологічного забезпечення. *Юридична наука*. 2019. № 1 С. 101-109
10. Voitsikhovskiy A., Bakumov O., Ustymenko O., Seliukov V. The observance of human right to freedom from torture in professional activity of the national police of Ukraine (Article 3 of the Convention for the Protection Of Human Rights And Fundamental Freedoms). *OBSERVARE - JANUS.NET* e-journal of International Relations. Volume 10. № 2 (November 2019-April 2020). Pp. 152-165 (Scopus).

11. Селюков В.С. Особливості здійснення патрулювання зі службовими собаками. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. №1. Том 2. С. 110-117.

12. Селюков В.С. Види суб'єктів кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності в Україні. *Юридична наука*. 2019. Випуск 2. С. 133-138.

13. Селюков В.С. Кінологічне забезпечення правоохоронної діяльності в Україні як об'єкт адміністративно-правового регулювання *Наукові записки. Серія: Право*. 2019. Випуск 6. Спецвипуск. Кропивницький : ТОВ «Полімед-Сервіс», 2019. С. 71-77.

14. Селюков В.С. Форми та методи організації роботи кінологів із собаками-рятувальниками. *Наукові записки. Серія: право | Scientific notes. Series: law*. 2019. Випуск 7 Спецвипуск. С. 75-80.

15. Селюков В.С. Характеристика вищих органів державної влади як суб'єктів кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019 Випуск 1. Том 2. С. 117-125.

16. Селюков В.С. Поява та розвиток службової кінології на території сучасної України. *Право і Безпека*. 2020. №1(76). С. 89-94.

17. Селюков В.С. Организационные принципы проведения соревнований среди кинологов правоохранительных органов. *Право и Закон*. 2020. № 1. С. 131-136. (Кыргызская Республика)

18. Селюков В.С. Мета кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності в Україні. *Юридичний електронний науковий журнал*. 2020. № 2. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2020/72.pdf

19. Seliukov V. General principles of cynological support of law enforcement activity. *Sciences of Europe*. VOL 5, No 53 (2020). P. 39-43.

20. Селюков В.С. Правовые основы кинологического обеспечения правоохранительной деятельности. *Legea și viața*. 2020. № 8-9. С. 82-88

21. Селюков В.С. Зародження службової кінології (початкові етапи виникнення та розвитку собаківництва). *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020. № 3. С. 208-213.

22. Селюков В.С. Перспективи удосконалення законодавства у сфері кінологічної діяльності в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. Випуск 11. С. 145-151.

23. Селюков В.С. Розыскная работа служебной собаки как одна из форм кинологической деятельности. *KELM*. 2020. № 3. С. 140-147.

24. Селюков В.С. Гражданское общество как субъект кинологического обеспечения правоохранительной сферы. *KELM*. 2020. № 4. С. 124-130.

25. Селюков В. Використання службових собак Кримінально-виконавчою службою України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. Випуск 6. С. 145-152.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Селюков В.С. Застосування службових собак для розшуку зниклих безвісті дітей. *Сучасна європейська поліцейстика та можливості її використання в діяльності Національної поліції України*: зб. тез доп. учасників міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 11 квіт. 2019 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2019. С. 225-226.

2. Селюков В.С. Використання собак у службових цілях у давні часи. *Правова наука і державотворення в Україні в контексті правової інтеграції*: Матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції (24-25 травня 2019 року, м. Суми) / Сумська філія Харківського національного університету внутрішніх справ. Суми: Видавничий дім «Ельдорадо», 2019. С. 16-18.

3. Селюков В.С. Організація підготовки офіцерів кінологів у ЗВО МВС України. *Особливості та правові підстави застосування службових собак в оперативно-службовій діяльності правоохоронних органів*: матеріали круглого столу (30 вересня 2019 року). Харків. 2019. С. 39-40.

4. Селюков В.С. Поняття кінологічного забезпечення. зб. тез доп. на міжнар. наук.практ. конф. до 25-річчя створення ун-ту «Харківський національний університету внутрішніх справ: 25 років досвіду та погляд у майбутнє (1994-2019 рр.)», Харків, 22 листоп. 2019 р. С. 420-421.

5. Селюков В.С. Періодизація виникнення та розвитку службової кінології. *Підготовка поліцейських в умовах реформування МВС України*: Збірник наукових праць V Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 29 травня 2020 р.). С. 45-46.

6. Селюков В.С. Огляд функцій суб'єктів кінологічного забезпечення. «Проблеми формування громадянського суспільства в Україні: виклики та колізії»: матер. весукр. наук-прак. конф. (Дніпро, 15.05.2020) Дніпроп. держ. універ. внутр. Справ. 2020 С. 234-236

7. Селюков В.С. Базові засади годування службових собак. *Особливості організації кінологічної діяльності правоохоронних органів в Україні* : тези доп. учасників наук.-практ. семінару (м. Харків, 29 жовт. 2020 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2020. С. 31-34

8. Селюков В.С. Загальні засади племінної справи в кінологічних підрозділах в Україні. *Шляхи успіху та перспективи розвитку*: матеріали Міжнародної науково-практичної онлайн конференції (до 26 річниці заснування Харківського національного університету внутрішніх справ) (м. Харків, 20 листоп. 2020 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2020. С. 455-457

Наукові праці, що додатково відображають наукові результати дисертації:

1. Кінологічне забезпечення діяльності підрозділів Національної поліції: інформаційний довідник / О. І. Безпалова, О.В. Джафарова, Шатрава С.О. та ін.; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2019. 130 с. (обсяг 1,7 д.а.)

2. Типові дії працівників Національної поліції України при проведенні футбольних матчів: методичні рекомендації / О. І. Безпалова, О.Ю. Прокопенко та ін.; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2019. 60 с.(обсяг 0,4 д.а.)

3. Посібник для підвищення кваліфікації працівників органів та підрозділів Національної поліції України / О.І. Безпалова, К.Л. Бугайчук, А.В. Войціховський та ін. Харків. нац. ун-т внутр. справ. Х.: ФОП Бровін О.В., 2019. 134 с. (обсяг 0,3 д.а.)

4. Поліцейська (адміністративна) діяльність : навч. посіб. / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. І. Безпалової; [О. В. Джафарова, С. О. Шатрава та ін. ; передм. О. І. Безпалової] ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2020. 396 с. (обсяг 0,5 д.а.)

АНОТАЦІЯ

Селюков В.С. Адміністративно-правові засади кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності в Україні. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Харківський національний університет внутрішніх справ. – Харків, 2020.

Дисертацію присвячено аналізу адміністративно-правових засад кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності в Україні.

У роботі встановлено закономірності становлення та розвитку службової кінології, охарактеризовано кінологічне забезпечення правоохоронної діяльності як об'єкта адміністративно-правового регулювання, встановлено його мету, завдання та принципи. Проаналізовано правові засади кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності в Україні та з'ясовано місце в них

адміністративного законодавства.

Окреслено коло суб'єктів кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності в Україні, уточнено коло їх завдань та функцій. Надано характеристику форм та методів використання службових собак з метою вирішення оперативно-службових завдань.

Охарактеризовано стан кадрового забезпечення діяльності кінологічних підрозділів правоохоронних органів в Україні. Розкрито зміст матеріально-технічного забезпечення діяльності кінологічних підрозділів правоохоронних органів в Україні.

Узагальнено зарубіжний досвід діяльності суб'єктів кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності та визначено можливості його використання в Україні. Окреслено перспективні напрями удосконалення адміністративного законодавства, яке регламентує кінологічне забезпечення правоохоронної діяльності в Україні. Сформульовано пропозиції щодо розвитку форм та методів кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності в Україні.

Ключові слова: службова кінологія, кінологічне забезпечення, правоохоронна діяльність, правоохоронні органи, службовий собака, адміністративно-правові засади, принципи, форми, правила, стандарти, структура, забезпечення, ефективність, оптимізація.

АННОТАЦИЯ

Селюков В.С. Административно-правовые основы кинологического обеспечения правоохранительной деятельности в Украине. – *Квалификационный научный труд на правах рукописи.*

Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук по специальности 12.00.07 — административное право и процесс; финансовое право, информационное право. — Харьковский национальный университет внутренних дел. — Харьков, 2020.

Диссертация посвящена анализу административно-правовых основ кинологического обеспечения правоохранительной деятельности в Украине.

В работе установлены закономерности становления и развития служебной кинологии. Определены основные формы использования собак в сфере правоохранительной деятельности. Выделены и охарактеризованы основные функции кинологического обеспечения: правоохранительная; кинологическая; организационная. Охарактеризовано кинологическое обеспечение правоохранительной деятельности как объект административно-правового регулирования.

Установлена цель кинологического обеспечения правоохранительной деятельности, а также его задачи.

Проанализированы правовые основы кинологического обеспечения

правоохранительной деятельности в Украине. Раскрыто значение норм административного законодательства в системе правовых основ кинологического обеспечения правоохранительной деятельности.

Обосновано, что субъектов кинологического обеспечения правоохранительной деятельности можно классифицировать на:

а) основные (Президент Украины, Верховная Рада Украины, Кабинет Министров Украины); б) специальные (органы, подразделения, учреждения, физические и юридические лица, непосредственными полномочиями которых определено осуществление функций в сфере правоохранительной деятельности в широком ее понимании с использованием способностей служебной собаки, а также институты гражданского общества, основная деятельность которых связана с кинологией). Раскрыта специфика их деятельности.

Охарактеризованы формы и методы использования служебных собак с целью решения оперативно-служебных задач: использование розыскных служебных собак и организация работы на месте происшествия; патрулирование со служебной собакой, организация сторожевой работы; организация работы собаки-спасателя; проведение соревнований по кинологическому многоборью.

Охарактеризовано состояние кадрового обеспечения деятельности кинологических подразделений правоохранительных органов в Украине. Проанализированы особенности и этапы подготовки кинологов в различных правоохранительных органах, являющихся субъектами кинологического обеспечения.

Раскрыто содержание материально-технического обеспечения деятельности кинологических подразделений правоохранительных органов в Украине, в частности: организации племенной работы, выращивание и отбор служебных собак; содержание и уход за служебными собаками; санитарно-гигиеническое и ветеринарное обеспечение кинологической деятельности.

На примере специальных подразделений К-9 в Соединенных Штатах Америки, кинологических подразделений правоохранительных органов стран Европейского Союза, кинологических подразделений миротворческих миссий охарактеризованы направления подготовки кинологов и служебных собак. Определены возможности использования в Украине зарубежного опыта.

Определены направления совершенствования административного законодательства, регламентирующего кинологическое обеспечения правоохранительной деятельности в Украине.

Сформулированы предложения по развитию форм и методов кинологического обеспечения правоохранительной деятельности в Украине. Перспективными формами кинологической деятельности,

требующих развития в правоохранительной сфере, выделены: противоминная деятельность, использование собак в канистерапии и для выявления различных заболеваний.

Ключевые слова: служебная кинология, кинологическое обеспечение, правоохранительная деятельность, правоохранительные органы, служебная собака, административно-правовые основы, принципы, формы, правила, стандарты, структура, обеспечение, эффективность, оптимизация.

SUMMARY

Seliukov V.S. Administrative and Legal Principles of Cynological Support of Law Enforcement Activities in Ukraine. – *Qualifying scientific work on the rights of manuscripts.*

The thesis for a doctoral degree by the specialty 12.00.07 – administrative law and procedure; financial law; informational law. – Kharkiv National University of Internal Affairs. – Kharkiv, 2020.

The dissertation is focused on the analysis of administrative and legal principles of cynological support of law enforcement activities in Ukraine.

The author has defined the patterns of formation and development of the service cynology, has been characterized the cynological support of law enforcement activities as an object of administrative and legal regulation, has been defined its aim, objectives and principles. The author has analysed the legal basis of cynological support of law enforcement activities in Ukraine and has defined the place of administrative legislation in it.

The range of subjects of cynological support of law enforcement activities in Ukraine has been outlined, their tasks and functions have been specified. The author has given the characteristics of forms and methods of service dogs usage to solve operational and service tasks.

The state of canine units staffing in law enforcement of Ukraine has been defined. The subject matter of equipment and material procurement of the law enforcement canine units in Ukraine has been disclosed.

The author has generalized the international experience of the activity of cynological support subjects of law enforcement practice and has determined the possibilities for its application in Ukraine. The upcoming trends of improvement of the administrative legislation which regulates the cynological support of law enforcement activities in Ukraine have been outlined. The author has formulated the concept statements of the development of forms and methods of cynological support of law enforcement activities in Ukraine.

Key words: service cynology, cynological support, law enforcement activity, law enforcement, working dog, administrative and legal principles, forms, rules, standards, structure, provision, efficiency, optimization.

Відповідальний за випуск:
РСЗНІК Олег Миколайович

Підписано до друку 17.11.2020.
Формат 60х90/16. Обл.-вид. арк. 1,9. Гарнітура Times. Тираж
100 пр. Вид. № 208/20.

Віддруковано у видавництві «Ярославна».
40030, м. Суми, вул. Горького, 2.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: серія ДК, №
332 від 09.02.2001 р.

